

ქეთევან გოჩიტაშვილი

თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ
მეცნიერებათა ფაკულტეტი.

ბილინგვური განათლება – პიროვნების მულტიკულტურულად აღზრდის ინსტრუმენტი

„იყო ბილინგვალი – ნიშნავს, იყო ცვლილებების პროცესის თანამონაწილე. იყო ბილინგვალი, არ ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ ფლობდე ორ ენას, ეს ნიშნავს, რომ ცხოვრობდე ორ ენაში, ორ სამყაროში, მოძრაობდე განსხვავებულ სივრცეებში: გქონდეს ფართო ხედვა, აღიქვამდე სამყაროს განსხვავებული პერსპექტივებიდან“.

ანტონიო დე ქუნჰა დუარტე ჯუსტო

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატიის მიზანია, გაგვაცნოს ბილინგვური განათლების, როგორც მულტიკულტურული პიროვნების აღზრდის გზა. წარმოჩენილია ის კულტურული, სოციალური, საგანმანათლებლო და პოლიტიკური ამოცანები, რომლებსაც უნდა უპასუხოს ბილინგვური განათლების სისტემამ, რათა პიროვნებამ, რომელიც ბილინგვურ განათლებას მიიღებს, დააკმაყოფილოს ყველა ის მოთხოვნა, რომელსაც პოლიკულტურული საზოგადოება უყენებს მას.

ბილინგვური განათლების, როგორც პოლიკულტურულ საზოგადოებაში მოსალოდნელი წინააღმდეგობების დაძლევისა და ადამიანის პოლიკულტურულად აღზრდის საშუალების აუცილებლობა, გაჩნდა ისეთ ქვეყნებში (კანადა, ბელგია, შვეიცარია), სადაც ბუნებრივად

არსებობს ორენოვანი გარემო. თუმცა, გარდა ზემოაღნიშნული ქვეყნებისა, ორენოვანი განათლება მიღებულია ისეთ ქვეყნებშიც, სადაც არსებობს საზოგადოების მოთხოვნილება ინტეგრაციისაკენ, კულტურათა დიალოგისა და კულტურათმორისი კომუნიკაციისაკენ

(მაგალითად, გერმანიაში – იხ. გლუბოვიჩი, 2007). არსებობს კიდევ ერთი, საკმაოდ მოზრდილი ჯგუფი საზოგადოებისა, რომლისთვისაც ბილინგვური განათლება არის გზა, ერთი მხრივ, თვითიდენტიფიკაციის შენარჩუნებისა, და, მეორე მხრივ, ქვეყნის დომინანტ, ძირითად კულტურაში სრულყოფილად ჩართვისა. ამ თვალსაზრისით სანიმუშოა ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოქმედი ბილინგვური განათლების პროგრამები, რომლებიც საფუძველს ჯერ კიდევ 1600-იან წლებში იღებს, ხოლო 1968 წელს გაფორმდა ფედერალური კანონი ბილინგვური განათლების შესახებ.

ბილინგვური საგანმანათლებლო პროგრამების მიზანია, ემიგრანტთათვის ისეთი საგანმანათლებლო პროგრამების შეთავაზება, რომლებიც არ მიიყვანს აშშ-ში გადასახლებულ მოსახლეობას სრულ ასიმილაციამდე. მიუხედავად სხვადასხვა დროს არსებული ობიექტური მიზეზებით გამოწვეული წინააღმდეგობებისა (მაგალითად, გერმანულ-ინგლისურენოვანი ბილინგვური სკოლების აკრძალვა I მსოფლიო ომის დროს, გერმანული ენისადმი გაჩენილი აგრესიის გამო), დღესდღეობით ბილინგვური პროგრამები კვლავაც მოქმედებს (ტრიფილეტი, 1998). საქართველოს ზოგიერთ რეგიონში დღემდე არსებობს თითქმის გადაუჭრელი პრობლემა, რომ ჩვენი მოქალაქეების ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი (ძირითადად, არაქართულენოვანი, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები), ინტეგრირდნენ, ერთი მხრივ, ქვეყნის ეროვნულ უმრავლესობასთან (პროგრამა მინიმუმში) და, მეორე მხრივ, ადიჭურვონ იმ უნარებით, რომლებიც მას საერთაშორისო ინტეგრაციის საშუალებასაც მისცემს (პროგრამა-მაქსიმუმში), ისე, რომ შეინარჩუნონ, არ დაკარგონ ინდივიდუალობა და თავისთავადობა საკუთარი კულტურისა.

როგორც ვხედავთ, საზოგადოების ამ არც თუ ისე მცირე ნაწილის წინაშე მდგარი ამოცანა საკმაოდ რთულია და მოითხოვს განათლების პოლიტიკის მესვეურების, სპეციალისტებისა და

საზოგადოების ურთიერთთანამშრომლობას და, რაც მთავარია, რაციონალურ, გეგმაზომიერ, მეცნიერულ მიდგომას.

ნებისმიერ ქვეყანაში ეროვნული (სახელმწიფო) ენის ფლობა აუცილებელი უნდა იყოს, თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, ჩვენი რეალობა, სამწუხაროდ, სხვა სურათს გვჩვენებს. არ უნდა იყოს სადავო, რომ სახელმწიფო ენის არცოდნა ნებისმიერ პიროვნებას წამგებიან პოზიციაში აყენებს. ამის უმთავრესი მიზეზი ის არის, რომ ენის არმცოდნეთ არ შეუძლიათ ინფორმაციის მიღება – მათ არ ესმით გაგონილი და ვერ იგებენ წაკითხულს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მათ უდგებიან მიზნობრივად, უქმნიან ვითომდა სასათბურე პირობებს და ესაუბრებიან მათთვის გასაგებ (სწორად რომელიმე უცხო) ენაზე. არ შეუძლიათ ჩამოაყალიბონ და დააფიქსირონ საკუთარი პოზიცია უმრავლესობისათვის გასაგებ (როგორც წესი, სახელმწიფო) ენაზე. ბუნებრივია, არსებობს დიდი ალბათობა, რომ ასეთმა მიდგომამ საზოგადოებისაგან სახელმწიფო ენის არმცოდნეთა გარიყვა, მარგინალიზაცია და, საბოლოო შედეგად, იზოლაციაც კი გამოიწვიოს.

სპეციალისტები მიიჩნევენ, რომ უცხო ენის, *lingua franca*-ს გამოყენება, შესაძლებელია, აკმაყოფილებდეს ძირითად ტრანზაქციულ მოთხოვნილებებს, მაგრამ კულტურული კომუნიკაციის ფარგლებში, ადამიანის ცხოვრების სიღრმისეულ ასპექტებთან მიმართებით, სხვა სურათი იქმნება, რადგან მაშინაც კი, როდესაც კონტაქტი მყარდება ორივე მხარისათვის ნაცნობ ენაზე, კომუნიკაციის ხარისხი განისაზღვრება თანამოსაუბრეთა ენობრივი კომპეტენციიდან, ამდენად, შეზღუდულია და არ შეიძლება სრულყოფილი იყოს.

XIX საუკუნის ბოლოს ერთ-ერთი ცნობილი ინგლისელი პროფესორი ამტკიცებდა: „საშინელება იქნებოდა, ბავშვს რომ ჰქონოდა საშუალება, ერთნაირად სცოდნოდა ორი ენა, ვინაიდან ასეთი ბავშვის ინტელექტუალური და სულიერი განვითარება წარიმართებოდა არა ორჯერ სწრაფად,

არამედ ორჯერ უფრო ნელა. აღნიშნულ გარემოებებში გონებრივი განვითარების ფორმირება და ხასიათის ჩამოყალიბება საკმაოდ შეფერხდებოდა“. ამასთანავე, ეროვნული პოლიტიკის წამყვანი იდეოლოგია თვლიდა, რომ ეროვნული საზღვრები ბუნებრივად ემთხვევა მონოლინგვურ ენობრივ ტერიტორიებს: ორი ეროვნების მატარებლობა კი ეჭვს იწვევდა. ბილინგვალები ითვლებოდნენ პოტენციურ მოღალატეებად. ნებისმიერი ადამიანი, რომელიც ორ ან მეტ კულტურას მიეკუთვნებოდა, არ უნდა ყოფილიყო სანდო, ვინაიდან ამოსავლად მიჩნეული იყო დებულება, რომ ადამიანი უნდა ყოფილიყო ერთენოვანი, მრავალენოვნება კი ითვლებოდა ღვთის რისხვად, რომელიც კაცობრიობას სდევს ბაბილონის გოდოლის დროიდან. (იხ. რიაგენი, ლიუდი, 2007).

ჩვენს დროში ეს მიდგომა მნიშვნელოვანწილად შეცვლილია. ორენოვანი განათლება ამ დარგის წამყვანი სპეციალისტების მიერ მიჩნეულია ტრადიციული ერთენოვანი განათლების ალტერნატიულ პერსპექტიულ მიმართულებად. ბილინგვური განათლების სფეროში დაგროვილი დასავლური გამოცდილება კი იძლევა საშუალებას, რომ ვიმსჯელოთ განათლების ამ მიმართულების უპირატესობებზე.

ბილინგვური (ორენოვანი) განათლება გულისხმობს, ერთი მხრივ, სასწავლო პროცესის იმგვარად ორგანიზებას, როდესაც შესაძლებელია სწავლების ენად ორი ენის გამოყენება (მაგალითად, თურქული ეთნიკური უმცირესობის ენა ავსტრიაში ან გერმანული, როგორც მეორე ენა, რუსეთში, ინგლისური – ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში). ამდენად, მეორე ენა ხდება არა მხოლოდ შესასწავლი ობიექტი, არამედ ამავედროულად, ურთიერთობის საშუალება და სწავლების ენა, ხოლო, მეორე მხრივ, ბილინგვური განათლება გულისხმობს მშობლიური და მსოფლიო კულტურის ღირებულებების შეცნობას მშობლიური და უცხო ენის საშუალებით, როდესაც უცხო ენა ხდება საშუალება,

იარაღი მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნისა და ხალხის კულტურულ-ისტორიული და სოციალური გამოცდილების შემეცნებისა.

ორენოვანი განათლების ერთ-ერთი უმთავრესი პრიორიტეტი ის არის, რომ იგი მოსწავლეს უზრუნველყოფს ენობრივი კომპეტენციის მაღალი ხარისხით ორ ენაში. პრაქტიკულად, ამ შემთხვევაში ენის სწავლა არის არა ჩაკეტილი, მხოლოდ პროდუქტზე ორიენტირებული პროცესი, არამედ საფუძველი ეყრება სამომავლოდ მისი თავისუფლად, შეუფერხებლად გამოყენების უნარსაც, რადგან, საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევებთან ერთად (სწორედ ამ უნარებზეა ორიენტირებული უცხო ენის შესწავლა მონოლინგვურ საგანმანათლებლო სისტემაში თანამედროვე მიდგომებით), მოსწავლე მომზადებულია ისე, რომ გამოიყენოს იგი კონტექსტური მოთხოვნის მიხედვით ადეკვატურად როგორც მომზადებული, ისე დაუგეგმავი, მოუმზადებელი ზეპირი ან წერილობითი საკომუნიკაციო აქტის პირობებში.

დღეს აღარავინ დავობს, რომ ენობრივი კომპეტენცია, სხვა უნარებთან, ჩვევებთან და კვალიფიკაციასთან ერთად, წარმოადგენს ადამიანის პირად კაპიტალს. ისევე, როგორც კაპიტალის სხვა ფორმები, იგი ღირებულებებს იძენს ბაზრის კონიუნქტურის შესაბამისად. აქედან გამომდინარე, ფრანგმა სოციოლოგმა პიერ ბურდიემ ჩამოაყალიბა დღეისთვის გავრცელებული ცნება – „ლინგვისტური (ენობრივი) ბაზარი“. ტერმინი „ლინგვისტური ბაზარი“ შეიძლება ავხსნათ, როგორც გარკვეული ფარდობითობა ლინგვისტური კომპეტენციის შემომტან ენაზე მოლაპარაკეთა და იმათ შორის, ვინც განსაზღვრავს ამ კომპეტენციაზე მოთხოვნას. ინდივიდების უნარი, შეინარჩუნონ ან გაზარდონ თავიანთი სოციალური მდგომარეობა, განისაზღვრება იმ კაპიტალის მოცულობით, რომელსაც ისინი ფლობენ. მოლაპარაკის პრაქტიკული კომპეტენციის ნაწილს წარმოადგენს იმის ცოდნა, სად და როგორ მიანიჭოს ამა თუ იმ ენას უპირატესობა, რათა მაქსიმალურად

მიიღოს პრაქტიკული სარგებელი. მრავალენოვნების შემთხვევაში ლინგვისტური კაპიტალის განაწილება ხშირად შეეფარდება კაპიტალის სხვა ფორმების განაწილებას და, ერთად აღებული, ყველა ეს ფორმა განსაზღვრავს ამ ენაზე მოლაპარაკე ცალკეულ პიროვნებათა და მთელი საზოგადოების მდგომარეობას მთელს სოციალურ იერარქიაში.

მიუხედავად ამისა, მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, რომ ენის გამოყენება არ განისაზღვრება მხოლოდ ეკონომიკური მოსაზრებით. ეკონომიკური ცნებები და ტერმინები აქ გამოიყენება მეტაფორების სახით იმის საჩვენებლად, რომ ლინგვისტური პრაქტიკა გარკვეულ დონემდე შეიძლება აღიწეროს ეკონომიკური ტერმინებით. აქედან გამომდინარე, როდესაც ინდივიდს აქვს რომელიმე ენის დაუფლების სურვილი, სარგებელს, რომელსაც ის მიიღებს, შეიძლება ჰქონდეს სიმბოლური, ან სოციოკულტურული ხასიათი. როგორც შენიშნა ფიშმანმა, „იმ ენებმა, რომლებიც ძალით არ არის თავზე მოხევეული, უნდა უზრუნველყონ (ან უზრუნველყოფენ პერსპექტივაში) დეფიციტური შესაძლებლობებისა და რესურსების ხელმისაწვდომობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ძირეულ მოსახლეობას არ ექნება ამ ენების გამოყენების საფუძველი... ენებს იშვიათად ეუფლებიან მხოლოდ საკუთრივ ამ ენათა მიმართ ინტერესის გამო“.

ამგვარად, ნათელია, რომ ლინგვისტური ბაზრის სტრუქტურა განსაზღვრავს, რამდენად მისაღებია ესა თუ ის ენა და რამდენად საჭიროა ის მოცემულ შემთხვევაში. აქედან გამომდინარე, საზოგადოებას მკაფიო წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს, ე. წ. ლინგვისტურ ბაზარზე, გაითვალისწინოს პიროვნული ინტერესები, რეგონის მოთხოვნები და ამის მიხედვით გააკეთოს არჩევანი, როგორ საგანმანათლებლო სისტემას მიანიჭოს უპირატესობა – მონოლინგვურს თუ ბილინგვურს, ეს არჩევანი უნდა ემყარებოდეს ოჯახის და/ან ინდივიდის ნებას და მხარდაჭერილი იყოს სახელმწიფოს, განათლების სისტემის

მიერ. საზოგადოდ, ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენლებისათვის მისაღებია ბილინგვური განათლების ისეთი მოდელი, რომელიც ხელს უწყობს ენობრივი მრავალფეროვნების, ეროვნულ უმცირესობათა მიერ საკუთარი ენის შესწავლასა და შენარჩუნებას.

ეროვნულ უმცირესობათა ენების მატარებლების შეფასებით, მათი ენა მათივე ეროვნული კუთვნილების ინდიკატორია, მაგრამ მისი პრაქტიკული გამოყენების არე შედარებით შეზღუდულია და სოციალური პრესტიჟიც არც ისე მაღალია. მართალია, ეს შეიძლება მოგვეჩვენოს წინააღმდეგობრივად, მაგრამ ყველაფერი თავის ადგილზე დგება, თუ მხედველობაში მივიღებთ ეროვნულ უმცირესობათა ენების მატარებლების სოციალურ მდგომარეობას. ხშირად ზოგიერთი ენა ითვლება უფრო პრესტიჟულად მისი მატარებლების სოციალური სტატუსის გათვალისწინებით. უნდა გვახსოვდეს, რომ ენის პრესტიჟი, როგორც ამას პრაქტიკა გვიჩვენებს, დაკავშირებულია არა თვით ენასთან, არამედ სოციალურ კლასთან და მასზე მოლაპარაკეთა სტატუსთან. სახელმწიფო ენის ფლობასთან ცალსახადაა დაკავშირებული სოციალური პრესტიჟის მოპოვება.

ბილინგვური განათლების კიდევ ერთი უპირატესობა ის არის, რომ აამაღლოს ინდივიდის სოციალური პრესტიჟი სახელმწიფო ენის ფლობის ხარჯზე, უიოლებს რა სოციალიზაციის პროცესს და ზრდის მის სოციოკულტურულ კომპეტენციას.

ქართულ რეალობაში, რასაკვირველია, უმთავრესი პრობლემა ენობრივ/ეროვნულ უმცირესობათა ბილინგვურად აღზრდაა, თუმცა, ვფიქრობთ, გვერდს ვერ ავუვლით უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში დამკვიდრებულ გლობალური ბილინგვიზმის საკითხს, რომლის ფორმულაც შემდეგია – ინგლისური + მშობლიური ენა. მითუმეტეს, რომ საქართველოს რამდენიმე პრესტიჟული ზოგადსაგანმანათლებლო საჯარო სკოლა და უმაღლესი სასწავლებელი სწორედ ამ

მოდელს ირჩევს და – მეტ-ნაკლები წარმატებითაც. აღნიშნული მოვლენის გავრცელებას ხელი შეუწყო ამ პერიოდში მიმდინარე ისტორიული და ეკონომიკური პროცესების განვითარებამ, რომელმაც ინგლისური აქცია პრესტიჟულ ენად მსოფლიოს თითქმის ყველა კუთხეში, როგორც ენობრივი უმრავლესობის, ისე ენობრივი უმცირესობის წარმომადგენელთა შორის.

არსებობს კიდევ ერთი მიდგომა – კერძოდ, მშობლების უმრავლესობა, სრულიად ლოგიკურად და სამართლიანად, მიიჩნევს, რომ თუკი მისი შვილი სკოლაში სათანადოდ ისწავლის ინგლისურს, ეს მას შემდგომში გაუადვილებს შრომის ბაზარზე ადგილის მოპოვებას. ამის გათვალისწინებით, ზოგ სკოლაში პრიორიტეტული ენა (ინგლისური) იკაავებს მშობლიური ენის ადგილს. მაგალითად, შვეიცარიის ზოგიერთ გერმანულენოვან კანტონში დღეისთვის ინგლისური ენა უფრო პრესტიჟულად ითვლება, ვიდრე სხვა სახელმწიფო ენები. მშობლები და სამუშაოზე დამკირავებლები თხოულობენ, რომ ინგლისურის სწავლება უფრო ინტენსიური გახდეს, ვიდრე ფრანგულის ან გერმანულის. ამრიგად, ინგლისურ ენას უკვე ირჩევენ ძირითად, პირველ ენად მრავალენოვან ქვეყნებში, აგრეთვე იმ რეგიონებში, სადაც, გეოგრაფიული მდებარეობის გამო (ტურისტულ, სატრანზიტო ქვეყნებში), უცხო ენის არჩევა უფრო პრესტიჟულია. ვფიქრობთ, გასათვალისწინებელია ერთ-ერთი საფრთხე, რომელიც ერთი რომელიმე ენისათვის საგანმანათლებლო სივრცეში დომინანტური პოზიციის მინიჭებას შეიძლება მოჰყვეს: კერძოდ, ამან შესაძლოა გააუარესოს სხვა, შედარებით მცირე ენების სტატუსი და, უკიდურეს შემთხვევაში, „შეცვალოს მსოფლიო ენების პეიზაჟი.“ უფრო კონკრეტულად, ინგლისური ენისთვის (და/ან ნებისმიერი ენისათვის, რომელიც მშობლიურ ენას ჩაენაცვლება გარკვეულ სფეროებში, რომლებიც სოციალური თვალსაზრისით პრესტიჟულია) უპირატესობის მინიჭებას შეიძლება მოჰყვეს მცირერიცხოვანი

ენების სწავლებისა და შესწავლის ინტერესის, სტატუსის დაქვეითება, და, საბოლოოდ, ზოგიერთი მათგანის გაქრობაც კი. ბუნებრივია, ამ საკითხის შესახებ სპეციალისტთა რეკომენდაციები სჭირდებათ იმ საგანმანათლებლო დაწესებულებების ხელმძღვანელებსაც და საზოგადოებასაც, რომლებიც ამ მოდელს ირჩევენ.

სამაგიეროდ, სწორად დაგეგმილი ბილინგვური რეჟიმის პირობებში ამგვარი საფრთხე აბსოლუტურად გამორიცხულია, რადგან ასიმეტრიული ბილინგვიზმის დროსაც კი მშობლიური ენის სწავლება პრიორიტეტულია და მთლიანად უზრუნველყოფს ამ ენის რესურსების სრულყოფილად ათვისების შესაძლებლობას.

ბილინგვური განათლების კონცეფცია გულისხმობს პოლიკულტურულ აღზრდას. ბილინგვური განათლების მიღების დროს მოსწავლე, მეორე ენასთან ერთად, უცხო, მისი მშობლიური კულტურისაგან განსხვავებულ, კულტურასაც ეუფლება (ისევე, როგორც მშობლიურს), მაღლდება მისი ინტერკულტურული კომპეტენცია, ამ ტიპის განათლების პირობებში იგი ტოლერანტული ხდება სხვა კულტურების, ზოგ შემთხვევაში კონფესიების მიმართ, ფართოვდება მისი კულტურული სივრცე, რაც, საბოლოოდ, ესმარება მას, გამოიმუშაოს მრავალკულტურულ საზოგადოებაში დამკვიდრებისა და სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კონსტრუქციული თანაცხოვრების ჩვევები, გახდეს სოციალურად სოლიდარული. ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებს არ უხდებათ კულტურული ორიენტაციის შეცვლა უმრავლესობასთან სრული ინტეგრაციისათვის, ბილინგვური განათლება აძლევს მათ შანსს, რომ შეინარჩუნონ, დაიცვან მშობლიური ენა და გადასცენ შემდგომ თაობებს და, აგრეთვე, იყვნენ აბსოლუტურად ადეკვატური და მომზადებული დომინანტი ერის ენისა და კულტურის, სოციალური გამოწვევების მიმართ.

როცა მშობლიურ ენაზე ვსაუბრობთ, იმპლიციტურად ვიცით, როგორ

მოვახდინოთ სიტუაციასთან ადაპტირება, სამეტყველო აქტს წარემართავთ იმის მიხედვით, თუ რამდენად ნაცნობ ადამიანს მიემართავთ, რა თემის ირგვლივ ვსაუბრობთ და კომუნიკაციის რომელ საშუალებას ვიყენებთ (ტელეფონი, წერილი, ღია ბარათი და ა.შ). უცხო ენაზე საუბრისას კომუნიკაციის დამყარებას ვცდილობთ საკუთარი ჩვევების მეორე ენაზე გადატანით. აქედან გამომდინარე, მადლიერებას გამოვთქვამთ ან ბოდიშს ვიხდით ისეთ სიტუაციებში, რომლებიც ჩვენს საკუთარ კულტურაში მოითხოვს მადლობის თქმას ან ბოდიშის მოხდას. თუმცა, ხშირად ასეთი საქციელი უცხო კულტურის ჩარჩოებში ვერ ჯდება და გაუგებრობებსაც კი იწვევს. მაგალითად, ესპანელები ფრანგებს პირფერებად მიიჩნევენ, რადგან ეს უკანასკნელნი ზედმეტად ხშირად იხდიან ბოდიშს და მადლობას; მეორე მხრივ, ფრანგებმა შეიძლება ესპანელები მიიჩნიონ ზედმეტად ფამილიარულებად და უზრდელებადაც კი, რადგან ისინი „შენობით“ მიმართავენ უცნობებს. სინამდვილეში, ესპანელები, უბრალოდ, იყენებენ ურთიერთობის საკუთარ წესებს, რაც საფრანგეთისათვის უცხოა. ამ ტიპის მაგალითების მოყვანა ქართული სინამდვილიდანაც მრავლად შეიძლება.

სოციოკულტურული ცოდნა მონოლინგვური სწავლების პროცესში შეიძლება დარჩეს შემსწავლელის შემეცნების ფარგლებს გარეთ, ანდა სტერეოტიპების გავლენით არასწორად მოხდეს შემსწავლელის წარმოდგენის ჩამოყალიბება მის შესახებ, რამაც, საბოლოოდ წარუმატებელ სოციალურ კომუნიკაციამდე მიგვიყვანოს. ამის საილუსტრაციოდ გამოდგება, ვთქვათ, პუნქტუალობისა და სტუმრობის წესები ანდა სატელეფონო კომუნიკაციის ჩვევები განსხვავებულ კულტურებში. თუკი ქართულ სინამდვილეში დაუპატიჟებლად სტუმრად მისვლა განუსაზღვრელი დროით ან გვიანი სატელეფონო ზარი ჩვეულებრივი მოვლენაა, დასავლეთისათვის ეს მიუღებელია. მულტი-კულტურული განათლება ამ ტიპის

გამოცდილებასაც სთავაზობს შემსწავლელს.

საგანგებო მსჯელობის საგნად უნდა იქცეს ბილინგვური განათლებისა და ინტელექტის ურთიერთმიმართების საკითხი. ცნობილია, რომ ენის შესწავლა ისეთივე ვარჯიშია ტვინისთვის, როგორც სპორტი – კუნთებისათვის. XX საუკუნის დასაწყისში დაიწყო მწვავე დიკუსია, თუ რა გავლენას ახდენს ორენოვანი განათლების ადამიანის ინტელექტზე. არსებული გამოკვლევები, ძირითადად, ეხება ენისა და აზროვნების ურთიერთმიმართების საკითხს და გეთავაზობს ორ შეხედულებას: 1) ყოველი ენა განუყოფლად არის დაკავშირებული აზროვნებასთან. 2) აზროვნება დამოუკიდებელი პროცესია, ხოლო მეტყველება მხოლოდ აზრის გამოსახატი კოდია. არსებობს ექსპერიმენტი, რომელმაც დაადასტურა, რომ ორენოვანი განათლება არ ნიშნავს ორ ენაზე აზროვნებას, სამაგიეროდ, ამდიდრებს მშობლიურ ენაზე აზროვნების უნარს (ხუდობინა, 2005).

გარდა ამისა, ჩვენი აზრით, პიროვნებას, რომელიც ორენოვან განათლებას იღებს, ეძლევა საშუალება, შეადაროს, გააანალიზოს და შეუპირისპიროს ერთმანეთს შესასწავლი საგნების შინაარსი სხვადასხვა საგანმანათლებლო კულტურებში, რაც, საბოლოოდ, მის ინტელექტუალურ განვითარებას ემსახურება.

ბილინგვური განათლება უქმნის ფსიქოლოგიური და ემოციური კომფორტის განცდას მოსწავლეებს, იგი, გარდა ამისა, კულტურული და სოციალური თანასწორობის თვალსაზრისითაც მნიშვნელოვანი ნაბიჯია. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აქ ხისტი, ძალდატანებითი პოლიტიკა გაუმართლებელია. ოჯახს, საზოგადოებას უნდა შევთავაზოთ განათლების ალტერნატიული მოდელები, ავუხსნათ ძლიერი და სუსტი მხარეები თითოეული მათგანისა და საბოლოოდ, თავად მიიღონ გადაწყვეტილება.

რასაკვირველია, არსებობს საფრთხე (ისევე, როგორც ტრადიციული

მონოლინგვური განათლების პირობებში), რომ მოსწავლის, ოჯახის, საზოგადოების მოლოდინი ვერ გამართლდეს და ბილინგვურმა განათლებამ ვერ დააკმაყოფილოს მათი საჭიროებები. გვინდა აღვნიშნოთ, რომ განათლების კომპლექსური ბუნებიდან გამომდინარე, ამის აღბათობა არსებობს, მაგრამ, ჩვენი აზრით, ბილინგვური პროგრამის წარუმატებლობა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) გამოწვეულია არა თავისთავად იდეის უპერსპექტივობით, არამედ, ხშირ შემთხვევაში, თავად შეთავაზებული პროგრამის დაბალი ხარისხით, საზოგადოების არასათანადო მზაობით და/ან პროგრამის განმახორციელებელთა (აგტორი, მენეჯერი, მასწავლებელი) მოუმზადებლობით, დაბალი კომპეტენციით. ამიტომაცაა, რომ ბილინგვური განათლება უნდა განვიხილოთ როგორც გუნდური პასუხისმგებლობის საკითხი, როდესაც გუნდის ყველა წევრი (მოსწავლიდან – მასწავლებლამდე) პასუხისმგებლობის თავის წილს ბოლომდე იაზრებს,

თანამედროვე სამყაროში მიმდინარე მიგრაციული, სოციალური, პოლიტიკური პროცესები ადამიანს ბევრ ახალ მოთხოვნას უყენებს და ახალ გამოწვევებს სთავაზობს. ჩვენ, განათლების სისტემის წარმომადგენლებმა, უნდა შევძლოთ, დავეხმაროთ ადამიანებს, გააცნობიერონ, რომ „განათლება არის ყველაზე უფრო

მძლავრი იარაღი, რომელიც შეიძლება გამოიყენო სამყაროს შესაცვლელად” (მაჰათმა განდი). ბილინგვური განათლება ადამიანს ასწავლის როგორც საკუთარი, ისე განსხვავებული კულტურის პატივისცემას. ის ერთგვარი ინსტრუმენტია თანამედროვე სამყაროში მშვიდობიანი თანაარსებობისა.

ბილინგვური განათლების შედეგად ადამიანი თანაბრად უნდა ფლობდეს მშობლიურ ენასა და კულტურას, მისი განათლების ხარისხი უნდა იყოს მაღალი. ის უნდა იყოს ობიექტური შემფასებელი და დამფასებელი სხვადასხვა ღირებულებისა, ფასეულობებისა, კულტურული თავისებურებებისა და განსხვავებებისა. მოსწავლე უნდა აღიჭურვოს სოციალური უნარებით, რათა ადვილად მოახდინოს საკუთარი ცხოვრების სწორად დაგეგმვა და ადაპტირება სიტუაციებსა და საზოგადოებაში. ბილინგვური განათლება პიროვნების წარმატების ხელის შემწყობი საშუალებაა, და თუ მაჰათმა განდის სიტყვების პერიფრაზირებას მოვახდენთ, ამგვარი ცოდნით აღჭურვილ ადამიანს აქვს მძლავრი იარაღი, რომ თავად გახდეს სამყაროს შემცვლელი, არა უბრალო მოწმე პროცესებისა, არამედ მისი უშუალო მონაწილე.

ლიტერატურა

- გლებოვიჩი, 2007 – Глебович А. Ш., Билингвальное Образование в отечественной и зарубежной педагогике, Автореферат Диссертации, 2007).
- ტრიფლეტი, 1998 - Robert Trifiletti. Office of Bilingual Education and Minority Language Affairs: Foreign Visitor's Ambassador Booklet, 1998.
- რიაგენი, ლიუდი, 2007 - პადრაიკ ო. რიაგენი; ჯორჯ ლიუდი; ბილინგუური განათლება: ძირითადი სტრატეგიული ამოცანები; თბილისი, 2007).
- ხუდობინა, 2005 - О.Ф. Худобина, ВЛИЯНИЕ БИЛИНГВАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА РАЗВИТИЕ РАЗЛИЧНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ: ВЕСТНИК ВолГМУ (15); 2005.

ABSTRACT

K. Gochitashvili

Bilingual education – The instrument of grew multicultural person

The aim of the presented paper is to introduce the bilingual education, as the proper way to grew multicultural person. Also, there are described educational, cultural, social, (even political) tasks, bilingual education must be responded.

We are trying to present that bilingually educated person posses qualities and qualifications, which are essential for succes in the multikultural sociaty.